

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
БАНДУРКО ЗІНАЇДИ ВАЛЕРІЇВНИ
«ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ЛІРИКО-
ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ «НОВОЇ ДІЛОВИТОСТІ»»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

Міждисциплінарність, багатоаспектність, комплексність – це ті визначальні риси, які характеризують сучасні лінгвістичні дослідження, адже продукти мовленнєвої діяльності у кожній конкретній комунікативній ситуації – це результат впливу та взаємодії певних лінгвальних та екстралінгвальних чинників, і пізнати їх сутність можна лише з використанням підходів, методів та надбань різних дисциплін. Залучення знань з різних галузей людської пізнавальної діяльності для вивчення та пояснення мовних і мовленнєвих явищ збагачує та розширює сферу лінгвістичного пошуку, відкриває нові напрямки для досліджень, що може зумовлювати неоднорідність у поглядах науковців, але помітно пожвавлює дискусію щодо розвитку мови та реалізації її невичерпного потенціалу в мовленнєвих актах.

Дисертаційна робота Зінаїди Валеріївни Бандурко виконана саме в такому міждисциплінарному, комплексному й критично-узагальнюючому руслі і може бути оцінена як вдала й глибока розвідка щодо втілення лінгвостилістичними засобами лінгвопрагматичних властивостей лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості». У якості методологічного підґрунтя дослідження використано лінгвістичну прагмапоетику, яка інтегрує методи і теоретичні здобутки прагмалінгвістики, лінгвопоетики, лінгвостилістики і дискурсології.

На основі аналізу результатів попередніх досліджень авторка зробила власні аргументовані висновки щодо трактування в сучасній лінгвістичній науці таких понять, як «лірико-поетичний дискурс», «інтенція» та «художня комунікація». Відштовхуючись від цих теоретичних засад, дисертантка сфокусувала увагу на встановленні лінгвопрагматичних властивостей лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості».

Актуальність дослідження визначається використанням у науковій розвідці З.В. Бандурко антропоцентричного підходу до аналізу поетичного тексту, зокрема антропоцентрично спрямованої прагмапоетики, що дозволило зробити важливий крок у напрямку поглиблення знань щодо такого значущого німецькомовного літературного напрямку, як «Нова діловитість».

Безперечною *науковою новизною* дослідження є виявлення і аналіз двох типів мовленнєвих актів у лірико-поетичному дискурсі «Нової діловитості» – референтивних і автореферентивних, характеристика їхніх індикаторів та тригерів імплікатур цього дискурсу, встановлення основних лінгвопрагматичних рис ідіостилю М. Калеко, Е. Кестнера та Й. Рінгельнатца як провідних представників лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості».

Практичне значення роботи становить можливість застосування результатів дослідження на заняттях із курсів теоретичної граматики, лексикології та стилістики німецької мови, лінгвокраїнознавства Німеччини, у спецкурсах із лінгвопрагматики, прагмапоетики, дискурсології та інтерпретації художнього тексту, в наукових дослідженнях студентів та аспірантів.

Із метою встановлення лінгвопрагматичних властивостей німецькомовного лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості», представленого у поетичних текстах М. Калеко, Е. Кестнера та Й. Рінгельнатца, дисертантка поставила перед собою широке коло *теоретичних* та *практичних завдань*: встановлення характерних рис літературного напрямку «Нова діловитість»; уточнення змісту поняття лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості»; окреслення основних понять прагмапоетики як теоретичного підґрунтя дослідження; розроблення методики прагмапоетичного аналізу лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості»; з'ясування особливостей застосування фоностилістичних, морфологічних, лексико-семантичних, лексико-силістичних, синтактико-стилістичних та ритміко-композиційних засобів у досліджуваному дискурсі; виявлення іллокутивних типів референтивних мовленнєвих актів; лінгвопрагматична характеристика ідіостилю М. Калеко, Е. Кестнера та Й. Рінгельнатца; кількісний аналіз

досліджуваних явищ.

Для проведення глибокого аналізу дисертанткою відібрано з поетичних збірок досліджуваних авторів та з мережі Інтернет 700 німецькомовних поетичних текстів напряму «Нова діловитість», а саме 154 поетичних тексти Маші Калеко, 330 – Еріха Кестнера, 216 – Йоахіма Рінгельнатца. Обсяг масиву даних є достатнім і адекватним для отримання валідних висновків.

У *першому розділі* дисертантка визначає теоретико-методологічні засади дослідження лінгвопрагматичних властивостей німецькомовного лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості»: окреслює історію і визначальні риси напряму «Нова діловитість», основні лінгвістичні підходи до вивчення дискурсу, зокрема художнього і лірико-поетичного, описує основні засади й терміни прагмапоетики як методологічного підґрунтя дослідження, обґрунтовує методичну процедуру і використані методи дослідження, що дозволяє створити об'ємну панораму і надійну теоретичну основу для подальшого вивчення дискурсу «Нової діловитості».

У *другому розділі* проаналізовано лінгвопрагматичні властивості автореферентивних мовленнєвих актів лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості», які формуються мовними індикаторами цього типу мовленнєвих актів, що ґрунтуються на естетичній інтенції автора. До таких індикаторів дисертантка відносить фоностилістичні, морфологічні, лексико-семантичні, лексико-стилістичні, синтактико-стилістичні та ритміко-композиційні. Послідовно аналізується широка палітра стилістичних засобів, які слугують реалізації автореферентивних мовленнєвих актів у досліджуваному дискурсі.

Об'єктом розгляду в *третьому розділі* є референтивні мовленнєві акти, а саме їхні іллокутивні типи – асертив, директив, експресив, квеситив, комісив і контактив. Коротко схарактеризувавши кожен тип, дослідниця зупиняється на його підтипах, мовних індикаторах та особливостях індириктної реалізації.

Слід відзначити особливо ретельно написаний *четвертий розділ*, присвячений систематизації основних лінгвопрагматичних характеристик ідіостилю М. Калеко, Е. Кестнера та Й. Рінгельнатца, зокрема метрики,

строфічної і композиційної будови, типових іллокутивних типів референтивних мовленнєвих актів і тригерів імплікатур у зв'язку з тематичними акцентами їхніх творів.

Перспективи розвитку дослідження, надані у загальних висновках, є логічними, тож слід погодитися з тим, що розроблена методична процедура аналізу лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості» може бути застосована у наукових розвідках на матеріалі поетичних текстів інших авторів, жанрів, течій, напрямів.

Заслужують на позитивну оцінку також оформлення роботи та єдиний підхід до викладення матеріалу – у всіх складових частинах дисертації власному аналізу дисертантки передують сконцентроване висвітлення релевантних теоретичних засад, а свої узагальнення й твердження авторка ілюструє численними й переконливими прикладами.

Обґрунтовані теоретичні висновки та об'ємна, зорієнтована на предмет та об'єкт дослідження і всебічно проаналізована добірка мовного матеріалу свідчать про те, що З.В. Бандурко глибоко проникла в сутність проблематики, яку вивчала, і подала на захист дисертаційну роботу, результати якої є перспективними та значущими для подальших студій у сфері дискурсивної теорії, лінгвопоетики, прагмалінгвістики та інших суміжних наук.

Зміст дисертації повно відображено у 13 одноосібних публікаціях авторки. Представлені в дисертації матеріали пройшли належну апробацію на 16 наукових конференціях різного рівня. Автореферат та зазначені наукові праці повністю розкривають основний зміст роботи.

Разом з тим, деякі аспекти дисертації викликають зауваження:

1. У дисертації неодноразово вказується на те, що мовленнєві акти, певні мовні засоби або комунікація між автором поетичного тексту і його читачем «здійснює когнітивний, афективний, естетичний та поведінковий перлокутивний ефект, тим самим змушує читача зрозуміти зміст ПТ, замислитися та дійти певних висновків, отримати естетичну насолоду від прочитаного ПТ, переживати почуття та емоції» (с. 93, а також: 104, 107, 123,

149, 203, 227, 232). Вочевидь, когнітивний перлокутивний ефект пов'язаний із розумінням змісту тексту, афективний – із переживанням певних почуттів та емоцій, естетичний – із отриманням естетичної насолоди від тексту. А от поведінковий перлокутивний ефект залишається в роботі незрозумілим.

У розділі 1 авторка пише про ці типи перлокутивного ефекту в лірико-поетичному дискурсі «Нової діловитості» і зазначає, що «поведінковий ефект – вплив, що має на меті виникнення, активізацію, зміну, провокування чи усунення певної нейтральної/позитивної/негативної діяльності адресата» (с. 55). Проте, при розгляді уривків поетичних текстів, наведених у якості прикладів у емпіричних розділах, взагалі не розглядається перлокутивний ефект. Якщо стосовно когнітивного, афективного і естетичного ефекту можна робити певні припущення, то питання про поведінковий перлокутивний ефект залишається відкритим. А чи можна взагалі дослідити, як саме поетичний текст впливає на поведінку і діяльність читача/читачів?

2. У підрозділі 2.4 розглядаються лексико-стилістичні засоби як індикатори автореферентивних мовленнєвих актів. Стверджується, що до них належить серед інших і іронія (с. 118, 121). Проте, загальновідомо, що іронічні смисли виникають не на рівні слова, а на синтаксичному/текстовому рівні, тобто кваліфікація іронії відбувається на основі висловлення/тексту. Тому слід було розглядати іронію у розділі 3 як тригер імплікатури. До того ж, приклад, наведений для ілюстрації положення про те, що «іронія є засобом надання експресивності та яскравості, досягнення комічної, драматичної чи трагічної обробки об'єктів або ситуацій» (с. 121), не пояснюється.

3. Хоча результати дослідження у цілому не викликають заперечень, спостерігаємо деякі суперечливі висновки:

1) На с. 7, 24, 202 зазначається, що для лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості» характерними є імплікатури на рівні висловлення. Але на с. 7 читаємо, що у ідіодискурсах досліджуваних авторів типовими тригерами є типи композиції та композиційні прийоми, тобто мається на увазі рівень усього тексту (також: с. 209, 224, 228-229). Крім того, із цього положення випливає, що

лірико-поетичний дискурс автора відрізняється від його ідіодискурсу. Хотілося б почути пояснення з цього приводу.

2) Спостерігаємо і непослідовність положень стосовно співвідношення форми і змісту в поетичному тексті. У підрозділі 1.4 з посиланням на авторитетні джерела наголошується на тому, що в поезії форма завжди важливіша за зміст (с. 71), оскільки в ній автореферентивна (естетична) функція мови переважає над референтивною (с. 69, 73, 76, 77). Водночас авторка вказує на рівновагу естетичної та комунікативної функцій мови саме в дискурсі «Нової діловитості» (с. 76). Проте, в емпіричних розділах читаємо: «для наряду «НД» зміст займає провідну позицію в порівнянні з формою висловлюваної думки» (с. 111); «<...> задля підкреслення провідної позиції інформації в ПТ, а отже, змісту, а не форми» (с. 114); «вказані особливості <...> обумовлюють домінування змісту ПТ над його формою» (с. 134). Тож яким чином співвідносяться форма й зміст, а також функції мови у досліджуваному дискурсі?

4. У роботі наявні більш дрібні суперечливі та помилкові твердження:

- на с. 53 компоненти мовленнєвого акту названо рівнями;
- на с. 88 недоречно згадано порівняльно-історичний метод;
- на с. 110 винахідника рекламних колон Літфаса названо Ліфтрасом;
- у прикладі на с. 101 *Pfui!* є вигуком, а не звуконаслідувальною лексемою;
- у наведених на с. 112 текстових фрагментах, які мають ілюструвати оніми, підкреслені лексеми *Gott* і *morgen abend* не є власними назвами;
- у прикладі на с. 160 мовленнєвий акт прохання реалізується не у вертикальній комунікації (K1), як вказує авторка, а у горизонтальній (K2).

Крім того, не зрозуміло залишається різниця між таким термінами, як «поетична фоніка», «фоностилістика» і «фоносемантика» (с. 96), а також «тавтологія» і «плеоназм», яким надаються синонімічні визначення (с. 127-128).

5. У дисертації трапляються огріхи стилю, зокрема:

- невдалі формулювання: «споживча вартість» (замість *цінність*) (с. 37), «зверхність змісту над формою» (замість *переважання*) (с. 38, 188, 207) та

- ін. (с. 2, 3, 19, 20, 51, 57, 106, 195);
- опосередковане цитування (с. 43);
 - некоректна транслітерація іншомовних прізвищ (с. 29, 30, 31, 34, 37 та ін.);
 - помилкові терміни в англійській анотації: “illocutional” (с. 9, 11), “illocutional aim” замість *illocutionary goal*, “statement” замість *utterance* (с. 10) та ін.;
 - русизми: «Так» як ввідне слово (с. 30, 65, 80, 99 та ін.), «направленість» замість *спрямованість* (с. 72), «сенс» замість *смисл* (с. 80, 81, 98);
 - хибодруки (с. 4, 8, 100, 201);
 - пунктуаційні помилки (с. 7, 57, 64, 74, 129, 197).

Висловлені зауваження ні в якому разі не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи.

Вважаю, що дисертаційна робота Бандурко Зінаїди Валеріївни «Лінгвопрагматичні властивості німецькомовного лірико-поетичного дискурсу “Нової діловитості”» за новизною висновків, теоретичною і практичною значущістю, змістом і оформленням відповідає вимогам пп. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015, а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
німецької філології ННІ іноземних мов
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького

Овсієнко Л.О.

Підпис кандидата філологічних наук,
доцента кафедри німецької філології
ННІ іноземних мов
Овсієнко Л.О. засвідчую
кандидат економічних наук, доцент
учений секретар університету

Андрюсяк Н.О.